

CATALUNYA SOSTENIBLE 2030
FITES, EIXOS I EINES
DE TRANSICIÓ ECOSOCIAL

EL FUTUR ÉS
~~ARA~~

www.elfuturesara.cat

Promouen



Col·laboren



EL FUTUR ÉS ARA: Fites de la transició ecosocial 2030

La Ciència és clara. Entre el 2020 i el 2030 la humanitat ha de virar 180° el seu model de desenvolupament. Esgotem en set mesos els recursos naturals que la Terra triga un any a generar (EOD 2022). A Catalunya, necessitaríem dotze vegades la nostra superfície i recursos per satisfer els nivells de consum (CADS 2005). És imperatiu romandre dins dels límits planetaris de la biosfera (SRI, 2023).

Pel 2030 cal:

1. Reduir un 43% les emissions de CO₂e respecte al 2019 a nivell global (IPCC 2023) per tenir un 50% de possibilitats de limitar l'escalfament planetari a 1,5ª C i evitar retroalimentacions que accelerin l'augment de la temperatura i els riscos associats. A Catalunya, cal una reducció del 5% anual des del 2020.
2. Restaurar el 30% de la natura per garantir la capacitat d'adaptació i resiliència dels ecosistemes al canvi climàtic, el manteniment de serveis ecosistèmics primordials (recàrrega d'aqüífers, producció d'aliments, control de l'erosió, captació de carboni, paisatges culturals...), per recuperar la biodiversitat en regressió i fer efectiu el Pacte 30x30.

EL FUTUR ÉS ARA: Eixos de transició ecosocial

Per avançar cap a aquestes fites, cal posar al centre de les polítiques públiques i de tota la societat els següents eixos de transició ecosocial:

1. **Reduir** les emissions, els consums, els residus
2. **Accelerar** la descarbonització de l'energia i dels transports
3. Conservar i recuperar la **biodiversitat** dels ecosistemes clau
4. **Transició justa** cap a la sostenibilitat, en l'àmbit social, intergeneracional i internacional
5. **Fulls de ruta**, recursos i retiment de comptes de les institucions públiques i del sector privat
6. Adaptació i resposta a les **emergències** de la crisi climàtica (aigua, calor, electricitat, etc.)
7. **Estils de vida** basats en la frugalitat, la felicitat, l'empatia i el futur compartit

EL FUTUR ÉS ARA: Eines específiques

Per progressar eficaçment en la transició ecosocial són imprescindibles eines específiques.

1. **Objectius basats en la ciència**, climàtics i ecològics, pel 2030 i 2050 (IPCC i IPBES), en tots els àmbits de l'activitat socioeconòmica: empreses, administracions, institucions i per a tota Catalunya.
2. **Full de ruta 2030-2050**, amb planificació per a aquests objectius, per períodes anuals fins al 2030, en tots els àmbits de l'activitat socioeconòmica.
3. **Pressupost de carboni**, petjades de carboni i ecològica anuals, i comptabilitat (econòmica, social i ambiental) de l'impacte de la crisi climàtica i ecològica, en tots els àmbits de l'activitat socioeconòmica.
4. **Monitorització transparent** de l'assoliment dels fulls de ruta, amb avaluacions trimestrals i dades obertes, en tots els àmbits de l'activitat socioeconòmica. Participació ciutadana en els processos de planificació i mecanismes de cogovernança.

ANNEX SOBRE ELS EIXOS DE TRANSICIÓ ECOSOCIAL



CONSERVAR I RECUPERAR LA BIODIVERSITAT

Eix 1 - Reduir les emissions, els consums i els residus

Cal reduir un 43% les emissions de CO₂e pel 2030 respecte al 2019 (IPCC, 2023), per tenir un 50% de possibilitats de limitar l'escalfament planetari a 1,5^a C, i evitar accelerar l'augment de la temperatura i els riscos associats amb retroalimentacions. A Catalunya, cal encadenar retallades anuals del 5% des del 2021. Tot i així, a la conca mediterrània l'escalfament supera la mitjana global i tant rellevant serà mitigar emissions com adaptar el país.

La humanitat esgota en set mesos els recursos naturals que la Terra triga un any a generar (EOD, 2022). A escala europea consumim 15,7 t/hab de matèries primeres a l'any (Eurostat, 2021) i només el 44% es

reciclen o fixen a llarg termini. Això significa 8.900 kg/hab./any de residus i emissions contaminants. A Catalunya, necessitaríem dotze vegades la superfície i recursos del principat per satisfer els nostres nivells de consum (CADS, 2005). Només en aigua consumim 741 litres diaris per persona (ACA, 2021), dels quals $\frac{3}{4}$ parts són per a l'agricultura i la ramaderia i 140 l/hab per a usos domèstics. És indispensable reduir dràsticament els consums i els residus, i suspendre plans i projectes urbanístics i de mobilitat insostenibles. Per actuar eficaçment, cal disposar de dades actualitzades públiques sobre la comptabilitat climàtica i ecològica del país i per sectors, i la seva monitorització continua.

Eix 2 - Accelerar la descarbonització de l'energia i dels transports

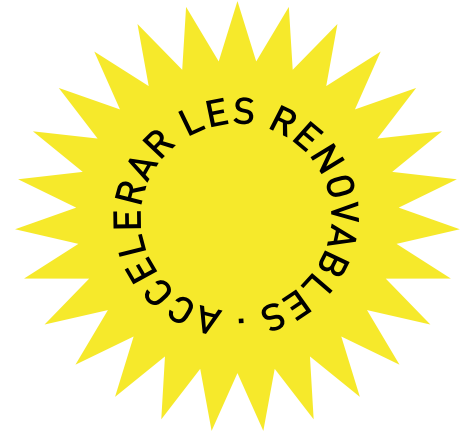
A Catalunya, les renovables aporten un 5,5% de tota l'energia i els combustibles fòssils un 69% (ICAEN, 2019). La descarbonització del transport, l'electricitat i usos tèrmics és clau per a les fites climàtiques de 2030, així com resoldre el 58% d'energia elèctrica que es perdrà amb l'apagada de les tres nuclears catalanes de 2029 a 2035.

Cal un canvi radical del transport, responsable del 30% de GEH (OCCC, 2020). És incompatible amb la reducció d'emissions un 97% del transport terrestre de mercaderies per carretera i un 68% dels desplaçaments motoritzats en vehicle privat. Urgeix migrar del camió, el cotxe i l'avió cap al ferrocarril i els transports en comú, apostant decididament pels serveis ferroviaris i mesures de pagament per ús de les infraestructures segons les emissions generades (eurovinyeta dinàmica). Cal un calendari de modifica-

ció del parc de vehicles, i reduir la mobilitat d'agitació minimitzant desplaçaments de persones o mercaderies innecessaris.

Cal abandonar el gas a gran escala, substituint un 80% del consum domèstic amb electrificació, biomassa i la rehabilitació energètica del 50% dels immobles a Catalunya; i reduint un terç el gas industrial amb electrificació i la implantació del biometà.

Cal accelerar les renovables fins a 42.000 MW per assolir un 55% d'electrificació el 2030, facilitant la captació d'energia en zones urbanes i infraestructures. I un pacte territorial per a la participació, mediació i compensacions als entorns rurals que acullin instal·lacions -un 2% del territori- per proveir la resta del país, en particular àrees urbanes amb superfícies de captació escasses.



Eix 3 - Conservar i recuperar la biodiversitat dels ecosistemes clau

Catalunya conté un 26% de la biodiversitat coneguda de la Unió Europea en un 0,7% del territori (IEN, 2020). Tanmateix, en els darrers 20 anys hem perdut una quarta part de la fauna salvatge, caiguda que ha arribat al 54% en sistemes d'aigües continentals i al 34% en ambients agrícoles i prats. La principal causa directa han estat els canvis en els usos del sòl, tot i que el canvi climàtic i l'arribada d'espècies exòtiques invasores tenen un impacte cada cop més gran.

Cal restablir la capacitat migratòria dels peixos i el transport de sediments als rius. Cal un control ferri de les espècies invasores en els ecosistemes més fràgils. Cal desincentivar l'agricultura i ramaderia industrials i l'ús de fitosanitaris, i fomentar la restau-

ració de sòls i els hàbitats seminaturals adjacents a conreus. Cal una xarxa de boscos de lliure dinàmica natural en un 5% de la superfície forestal per alinear el país amb l'Estratègia Europea de Biodiversitat. Cal revaloritzar i potenciar la ramaderia de pastura per al manteniment d'espais oberts i la prevenció d'incendis. Cal restaurar sistemes dunars i renaturalitzar costa i cursos fluvials. Cal multiplicar la superfície marina protegida i reduir l'impacte de la pesca sobre la biodiversitat marina, molt afectada per l'arrossegament. Cal assignar un pressupost creixent del Fons de Patrimoni Natural per anivellar Catalunya amb els estàndards europeus, aplicant nous tributs ambientals i ampliant els existents.

Eix 4 - Transició justa a la sostenibilitat en els àmbits social, intergeneracional i internacional

La transició ecosocial no estarà exempta de conflicte, tal com queda palès amb el desplegament de les renovables, les zones de baixes emissions o les superilles. Renaturalitzar trams de riu o zones inundables ocupades per activitats humanes, construir noves línies ferroviàries, o enretirar passejos marítims sense futur amb el canvi climàtic, també serà motiu de conflicte, legítim.

Cal una governança que posi al mateix nivell objectius i criteris d'afectació a la natura, l'agricultura, el paisatge o el patrimoni, i els aspectes socials i de participació ciutadana. Cal incentivar que la població i els sectors afectats prenguin part en la planificació i la presa de decisions, per aprofundir en el debat sobre els reptes, oportunitats i deures de la transició

ecosocial, i aprendre de casos d'èxit com el Pacte del Ter per generar consensos i acords multisectorials efectius. Cal no caure en la inacció o la paràlisi, amb estratègies de transició per a sectors específics amb gran pes laboral, com els transports i tota la indústria associada, per avançar en bloc i convertir els desafiaments en missions de país.

És aquest desenvolupament de mecanismes de governança col·laborativa que pot integrar polítiques i actuacions de justícia social i contra la pobresa, decisions sobre equitat, solidaritat i compensació interterritorial, participació local pública i privada en el finançament i la titularitat de les actuacions, prevenció i mediació en conflictes, retorn de beneficis al territori, etc.



Eix 5 - Fulls de ruta, recursos i retiment de comptes de les institucions públiques i del sector privat

A Catalunya legislem molt i abunden els plans genèrics sobre el paper. Però executem poc. En energia, l'ICAEN, creat el 1991, tenia l'objectiu de promoure les energies renovables. Trenta-dos anys després i amb tres plans d'energia aprovats, una Llei del canvi climàtic i una declaració d'emergència climàtica, les energies renovables segueixen molt lluny dels objectius que cada pla o text legislatiu s'havien proposat. La Llei del canvi climàtic preveu l'aprovació d'uns pressupostos de carboni cada cinc anys; ja n'han passat sis i encara no tenim els primers pressupostos i tampoc s'ha fet l'Inventari d'embornals de GEH. La PROENCAT és, ara per ara, un document de bones intencions sense un pla d'etapes transparent i monitoritzable. En biodiversitat, han calgut que pas-

sin trenta-cinc anys des de la Llei d'Espais Naturals de 1985 fins al primer Informe de l'Estat de la Natura, amb resultats molt decebedors. La conservació de la natura pateix infrafinançament estructural, amb l'agreujant que la majoria del Fons del Patrimoni Natural s'ha destinat a altres polítiques. L'Agència de la Natura continua pendent de creació, així com la Llei de Biodiversitat i plans sectorials clau com el de connectors.

Necessitem plans actualitzats al context d'emergència, instruments de control dels compromisos governamentals, i que el sector privat i el tercer sector avancin en la mateixa direcció.

Eix 6 - Adaptació i resposta a les emergències de la crisi climàtica (aigua, calor, electricitat, etc.)

La crisi climàtica s'ha accentuat els darrers anys amb incendis de sisena generació, temporals, onades de calor, sequeres extremes, etc. La contaminació atmosfèrica és un greu problema de salut per a centenars de milions de persones arreu del món.

Cal mecanismes de resposta àgil i immediata davant de fenòmens extrems, que seran més freqüents i prolongats. Cal avaluar vulnerabilitat, dotar ciutats i pobles de refugis climàtics, protocols de salut, sistemes autònoms per garantir el subministre de serveis bàsics (aigua i electricitat) i preveure reserves d'aliments. Cal reforçar les capacitats dels ajuntaments. Són la primera línia de contenció, adaptació i resposta a contingències i emergències, realitat que han de gestionar amb una acumulació progressiva

de competències i, alhora, una carència estructural de recursos humans, capacitat tècnica i fons per actuar. També cal educar i preparar la població per situacions excepcionals que esdevindran recurrents, i desplegar sistemes d'alerta ràpida.

L'adaptació a la crisi climàtica implica explorar els riscos i impactes de diferents escenaris d'emergència i contingència ambiental, la concatenació de factors i considerar onades migratòries o disruptcions en les cadenes de producció i distribució per causes geopolítiques o de pics de recursos. Cal avaluar-ne els costos socials, econòmics i ambientals, i afrontar amb anticipació, recursos, resiliència i equitat futurs esdeveniments.



Eix 7 - Estils de vida basats en la frugalitat, la felicitat, l'empatia i el futur compartit

La consecució de la transició ecosocial -societat post-fòssil amb territoris, comunitats, ecosistemes i biodiversitat adaptats al canvi climàtic, etc.- amb la rapidesa que reclama la comunitat científica, implicarà decisions complexes i imperfectes, però sobretot persones diferents vivint de manera diferent.

El món que vivim és pretèrit; la nostra civilització l'ha esgotat. Després de setanta anys de l'explosió de l'accés a béns i serveis, la materialitat massiva és ja un fita assolida i superada; som a l'Antropocè. Es tracta de canviar el rumb. Si hem pogut adquirir la potència de transformació del Globus Terraqui d'una era geològica, podem ara focalitzar-nos en construir el món del futur. Tenim el coneixement i les capaci-

tats tècniques i d'innovació a escala planetària. Però també hem de donar alè a una nova cultura.

És l'hora de donar pas a una civilització que inverteix en felicitat i benestar, en temps i relacions humanes, en alentiment i presencialitat, i en frugalitat material. Tots els estudis indiquen que superat un cert llindar d'ingressos, la renda econòmica no aporta més felicitat. A Catalunya ja hem traspasat aquesta barrera fa temps. Tenim riquesa econòmica de sobres. El que ens manca és riquesa cultural, afectiva i vital. I quin millor llegat podríem deixar a fills, filles, nétes i néts que garantir un futur pròsper i segur en el "pàl·lid punt blau".

EL FUTUR ÉS
ARA

www.elfuturesara.cat